

ПЕНЬО РУСЕВ (София)

ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК — НАВРЕМЕННА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ЗАДАЧА

Преди няколко години, когато се обсъждаше въпросът, каква да бъде темата на третия международен симпозиум „Търновска книжовна школа“, някои смятаха, че той не бива да е посветен само на Григорий Цамблак. Казваха, че Цамблаковата проблематика е твърде специална и недостатъчно значима за такъв широк международен научен форум. На самия симпозиум обаче бяха докладвани и обсъдени над шестдесет научни изследвания, засягащи живота, обществената дейност и литературното наследство на Григорий Цамблак. Този факт показва категорично, че Цамблаковата проблематика днес е навременна и значима научноизследователска задача.

Разбира се, тази задача е отдавна разглеждана и решавана. В наши дни обаче и пред нас тя се поставя по нов начин и като съвсем нова. Целта на представената тук статия е да се очертаят най-общо нейната международна значимост и навременност, мащабният ѝ комплексен характер, многообразието от нейните взаимосвързани проблеми, изискващи организирани международни усилия на историци и историци на културата, на литературоведи и езиковеди, на изкуствоведи.

Впрочем как Григорий Цамблак е проучван в миналото и какви недостатъци в изследването му днес сме длъжни да преодолеем?

Животът на Цамблак, преминал в скитане извън поробената му родина, неговата активна обществено-политическа и църковно-културна дейност и голямото му литературно наследство привличат вниманието на историците и филолозите още в зората на науката за източноевропейското и балканското средновековие.¹ Особено интензивни и резултатни

¹ Първи изследвачи на Цамблак са в същност руските историци на църквата: Митрополит Евгений. Словарь исторический о бывших в России писателях духовного чина. II изд. СПб., 1827, с. 97—103; Архиепископ Филарет. Обзор русской духовной литературы. — В: Ученые записки II отд. Имп. академии наук. Т. III, с. 90; Митрополит Макарий. О Григории Цамблаке, митрополите Киевском, как писателе. — Изв. Имп. акад. наук, Отд. рус. яз. и слов., т. VI, вып. II, 1857, с. 97—153. От изследвачите-филолози пръв, който пише по-обширно за Цамблак, е С. П. Шевырев. Лекции по истории русской словесности. Ч. III. М., 1858, с. 342—376, 382—388.

са проучванията в края на XIX и началото на XX в. Между двете световни войни интересът към Цамблак видимо намалява, без да изчезне напълно. Създадената научноизследователска литература е твърде голяма и по обем, и по научни резултати. За Цамблак са отпечатани няколко отделни книги,² множество обстоятелни студии,³ десетки научни статии. Разгледани са и са изяснени основни въпроси от Цамблаковата проблематика — за живота и дейността му, за литературното му наследство, за неговия език. Издадени са научно — дори по няколко пъти — някои от най-значителните произведения на писателя.⁴ Общата преценка за научноизследователската работа върху Цамблак, извършена досега от голям брой учени, представители на науката в почти всички източноевропейски, средноевропейски и балкански страни, може да бъде само положителна.

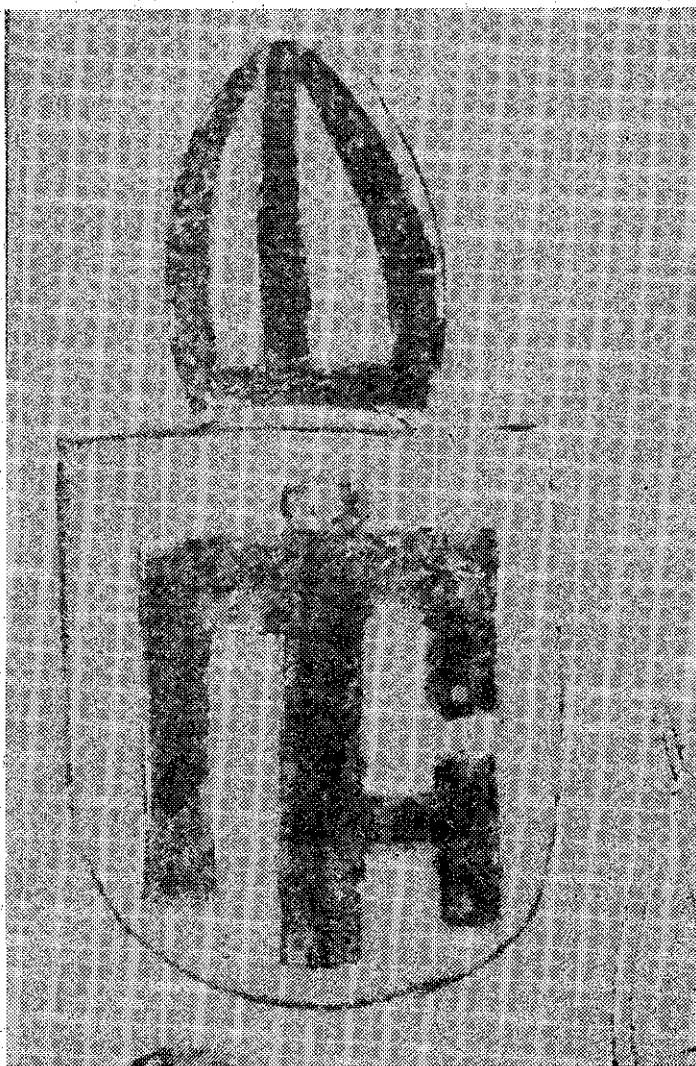
Въпреки това обаче цялостна научна представа за величавата фигура на Цамблак не е постигната и резултатите от досегашните научноизследователски усилия не съответствуват на значителността на задачата и на навременността ѝ в наши дни.

Цамблак живее и работи в България и Византия, в Сърбия и Молдовлахия, в Литовско-руското княжество, в Московска Русия, в Полша. Навсякъде той взема активно участие в църковно-културния и общест-

² А. И. Яцимирский. Григорий Цамблак, очерк его жизни, административной и книжной деятельности. СПб., 1904; Из истории славянской проповеди в Молдавии и Валахии. — Памятники древней письменности и искусства, CLXIII. СПб., 1906; В. Сл. Киселков. Митрополит Григорий Цамблак. С., 1946; П. Русев и А. Давидов. Григорий Цамблак в Румъния и в старата румънска литература. С., 1966; К. Мечев. Григорий Цамблак. С., 1969.

³ Episcop Melchisedek. Mitropolitul Grigorie Tamblac, viața și operele sale. — Revista pentru istorie, arheologie și filologie. 2. 1884, 1, p. 1—64, 2, p. 163—174. (Препечатана е в Analele Academiei Române, 2, 6, 1884, p. 1—109 и в Biserica ortodoxă Română, 8, 1884, p. 410—526); П. А. Сырку. Новый взгляд на жизнь и деятельность Григория Цамблака. — Журнал Мин. нар. просвещения, ССХХХVI, отд. III, кн. XI, 1884, с. 106—153; П. А. Сырку. Киевский митрополит Григорий Цамблак. — Богословский вестник, IV, 1895, 3; П. П. Соколов. Киевский митрополит Григорий Цамблак. — Богословский вестник, VII, 1895, с. 52—72; VIII, с. 157—199; Н. Петровский. К хронологии проповедей Григория Цамблака. — Русс. филол. в-к, т. 50. Варшава, 1903, с. 58—63; М. Ф. Попруженко. Из истории религиозного движения в Болгарии в XIV веке. — Slavica, VII, 1928; E. m. Turdeanu. Grégoire Camblak: faux arguments d'une biographie. — Revue des Etudes slaves, XXII, 1946, p. 46—81, и др.

⁴ Арх. Леонид. Надгробное слово Григория Цамблака российскому архиепископу Киприану. — В: Чтения ОИДР. Кн. I. М., 1872, с. 25—32; Б. Ст. Ангелов. Из старата българска, руска и сръбска литература. Ч. I. С., 1958, с. 180—190; Арх. Леонид. Нова графа за бугарску историју. — Гласник српског ученог друштва. Београд, 1871, кн. XXXI, с. 243—291; Е. Каїуџниаскі. Aus der rapanegyrischen Literatur der Südslaven. Wien, 1901, p. 28—60; К. Мечев. Григорий Цамблак. С., 1969, с. 257—283, 284—321; П. Русев, Ив. Гълъбов, А. Давидов, Г. Данчев. Похвално слово за Евтимий от Григорий Цамблак. С., 1971, с. 112—233; Я. Шафарик. Живот краля Стефана Дечанског. — Гласник друштва српске словесности. Београд, 1859, кн. XI, с. 35—94; И. А. Кукулевич-Сакуинский. Arkiv za povjestnicu jugoslovensku. Кн. IV. Zagreb, 1857, p. V—VIII, 1—29; Episcop Melchisedek. Op. cit.; А. И. Яцимирский. Из истории славянской проповеди в Молдавии и Валахии. — Памятники древней письменности и искусства, CLXIII, СПб., 1906, с. 3—11; П. Русев и А. Давидов. Григорий Цамблак в Румъния и в старата румънска литература, с. 90—109, 110—122; Е. Каїуџниаскі. Op. cit., p. 432—436; И. Иванов. Български старини из Македония. С., 1908, с. 136—140; 1931, с. 433—436; Б. Ангелов и М. Генев. Стара българска литература. С., 1922, с. 524—529; В. Сл. Киселков. Цит. съч., с. 64—68, и др.

Фиг. 1. Гербът на Григорий Цамблак. Рисунка в Аугсбургското издание на „Хроника на Констанцкия събор“ от Улрих Рихентал. Изданието е направено от Антон Зорг през 1483 г.

вено-политическия живот. Автор е на около петдесет съчинения с най-различен жанров облик: жития, похвални слова, църковни проповеди, беседи и поучения, полемки, служби, канони и стихирни, приветствия, послания.⁵ На някои от произведенията му — главно проповеди и поле-

⁵ П. Русев. Литературно наследство Григория Цамблака. — *Etudes balkaniques*, 1980, 2, p. 124—137.

мики — са запазени до 40—50 ръкописни копия. Още през XV в. е съставен сборник само от негови съчинения — „Книга на Цамблак“,⁶ която се преписва почти до края на XVIII в. През средновековието извън Византия, на Балканите и в Източна Европа, няма друг писател, който да е създал толкова много и така широко разпространили се произведения. Цамблаковите събрани съчинения, ако бъдат издадени според вече изготвения план, ще съставят пет обемисти тома. Писмените документи, засягащи живота и дейността му, са повече от шестдесет и също биха съставили твърде обемист том. Речникът на Цамблак може да се издаде в друг, не по-малък том.

Споменавам всичко това сбито и наведнъж, за да подчертая величието на Цамблаковото дело, отнасящо се към историята, литературата и културата на българи, сърби, румънци, украинци, белоруси, руси и др. За да се види това велико дело в неговата цялост и за да се оцени по достойнство, трябва да се разгледа от съответна на целта единна международна позиция.

В най-значителните по-раншни изследвания за Цамблак, осъществени в епохата на формиране и ранно развитие на националните историко-филологически науки, животът и делото му, както и литературното му наследство се проучват от тясно национални и затова различни и противоречиви позиции — българска, сръбска, румънска, полска, руска и др. Създадената традиция не се превъзмогва лесно. Дори след Втората световна война в България се интересуват само от ония Цамблакови произведения, които засягат българското минало и българския народ.⁷ В Сърбия⁸ и Румъния⁹ познават и ценят главно Житието на Стефан Дечански и Мъчението на Йоан Сучавски. За руските изследвачи Цамблак е преди всичко противник на обединителната политика на Московското княжество.¹⁰ Според полските историци пък най-същественото за него е, че оглавява литовско-руското пратеничество на църковния събор в Констанц.¹¹ Изобщо животът и делото на Цамблак се разглеждат от различни национални гледни точки и поради това на части и не в тяхната цялост. Дори А. И. Яцимирски, който единствен се стреми към всеобхватно проучване, не оценява международната им стойност и значимост. За Яцимир-

⁶ Г. Данчев. Неизвестен сборник на дяк Андрей с Цамблакови съчинения. — Литературна мисъл, 1977, 4, с. 103—108; Н. Дончева-Панайотова. Сборниците „Книга Григория Цамблака“ — възникване, съдържание, разпространение (ръкопис).

⁷ В. Сл. Киселков. Цит. съч.; Проуки и очерти по старобългарска литература. 1956, с. 213—260; История на българската литература. Т. 1. 1962, с. 326—345 и др.

⁸ П. Поповић. Житије Стефана Дечанског Григорија Цамблака. — Старе српске биографије XV и XVII века, Београд, 1936, с. XII—XV; Ђ. Трифуновић. Емоционални механизам Цамблакових личности. — Delo (Београд), 1961, књ. VII, св. 10, с. 1214—1222 и др.

⁹ E. M. Turdeanu. Op. cit., p. 46—81 и др.

¹⁰ В. Л. Черепнин. Образование Русского центрального государства. М., 1960.

¹¹ Polski słownik biograficzny. T. III. Kraków, 1937, p. 193—194; K. Chodunicki. Kościół prawosławny a Rzecz pospolita polska (Zarys historyczny 1370—1632). Warszawa, 1934; O. Halecki. Le problème de l'union des Eglises, la Pologne au VIe congrès international des sciences historiques. Oslo, 1928. Varsovie-Lwów, 1930, p. 119—140; O. Halecki. From Florence to Brest (1439—1596). Rome, 1958, p. 444 и др.

ски Цамблак е автор „без отечество“ и „без националност“, „оратор-художник“ и „поет-лирик“ с чисто и само богословска ориентация, чиито произведения се отличават „с неутралност спрямо всякакви интереси, стоящи по-долу или настрана от богословските“¹².

Разглеждан от буржоазно-националистични позиции и измерван с различни национални мерки, Григорий Цамблак не е видян и оценен цялостно и пълно в неговото величие на писател със значение за литературите на цял ред югоизточноевропейски и източноевропейски нации днес. Същевременно в нашата епоха на напреднало социалистическо развитие и на все по-голяма международна интеграция Цамблаковата проблематика е не само навременна и хармонираща с основните тенденции в развитието на обществената действителност, но е и научноизследователска задача с комплексен характер, която изисква организирани и системни усилия на изследвачи с различни специалности от различни страни.

Как да разбираме комплексността на Цамблаковата проблематика и какви са различните ѝ сфери и аспекти?

Основен белег на всяка комплексна проблематика е взаимната свързаност и сложност на многото и различни проблеми, включващи се в нея.¹³ Съвременният комплексен подход към живота, делото и творчеството на Цамблак предполага най-напред те да се разглеждат в широк международен общоисторически план и, от една страна, като свързани с големите въпроси на епохата, а, от друга страна, в тяхната цялост и сложност, без да се опростяват. От това не следва, че Цамблаковата проблематика трябва да се схваща като неделимо цяло. Обратно, за да се навлезе в сложността ѝ като цялост, необходимо е да се виждат различните нейни сфери с техните ядра и с различните им страни.

Според мене в Цамблаковата проблематика се открояват главно следните четири основни сфери: 1. Проблеми на издирването, събирането, сравнителното текстологично проучване и съвременното издаване на произведенията на Цамблак и на различните писмени и други документи за живота и дейността му. 2. Езиковедски проблеми, засягащи езика на самия Цамблак, на Търновската книжовна школа,¹⁴ на международното източнокристиянско славянско общуване посредством ръкописна литература. 3. Проблеми на идейно-емоционалното и образното съдържание на Цамблаковото литературно творчество, на художествения му език и на художествените структури в него. 4. Проблеми на биографията и на обществено-политическата и църковно-културната дейност на Цамблак. Всяка от тези четири основни сфери на Цамблаковата проблематика от своя страна се състои от множество въпроси и подвъпроси, които по различен начин и в различна степен са свързани и помежду си, и с едни или други въпроси от другите три сфери.

При това дори и чисто практическите и сравнително по-малко значимите въпроси днес вече се поставят пред изследвачите по твърде нов, комплексен начин.

¹² А. И. Яцимирский. Из истории славянской проповеди в Молдавии и Валахии, с. III, XII—XIII.

¹³ П. Русев. Комплексният подход в историческите изследвания. — Проблеми на висшето образование, 1981, 1.

¹⁴ Д. Иванова-Мирчева. Отражението на езика и стила на Търновската книжовна школа в хомилетичната литература от XIV в. — В: Търновска книжовна школа. 2. С., 1980, с. 269—281.

Днес например вече не е достатъчно да се откриват, проучват сравнително и текстологично и да се издават отделни преписи на Цамблакови творби. Днес е необходимо да се съберат всички известни преписи от съчиненията на Цамблук, да се изследват в съпоставка и многостранно, да се установи научно текстът им и да се издаде той цялостно, разчетен и оформен в съвременна пунктуация и със съответен научен коментар.

Цамблук създава произведенията си на литературен език, който се оказва разбираем за читателите върху голяма част от територията на Югоизточна и Източна Европа в продължение на няколко века. Неговите съчинения се преписват, разпространяват и четат от Света гора на Атон до Балтийско море и от Охридското езеро до Колския полуостров. Този факт показва, че въпросите за езика на Цамблук са част от големия и сложен комплексен проблем за литературното общуване посредством писано с ръка слово на цял ред народи с богослужение на славянски език през средновековието. Почти до реформите на Петър Велики в Русия езикът на източнохристиянската славянска църковна ръкописна литература въпреки въздействието на говоримите народни езици и все по-големите различия запазва сравнително единния си характер. В част от ръкописната литература, разбира се, своеобразията — новите народностни черти и моменти — са повече и езикът в по-голяма степен е народностно обособен. В друга част обаче — преди всичко в „изправените“ от Евтимий Търновски и сътрудниците му църковни „цели книги“ и в оригиналните произведения на търновските книжовници — литературният език запазва своята международна разбираемост и характера си на инструмент за общо, източнохристиянско, ръкописно литературно общуване¹⁵. Да се изследва езикът на Цамблук на равнището на съвременните научни изисквания и съвременните теоретични, методологични и методични възможности, означава в същност да се навлезе в сърцевината на трудната и крайно сложната проблематика на Търновската книжовна школа и на международното ръкописно литературно общуване на значителна част от населението в Югоизточна и Източна Европа през средновековието.

Всеки писател отразява и моделира в произведенията си, макар по различен начин и с различна степен на правдивост, онази действителност, в която живее и която смогва да опознае. Григорий Цамблук участва активно в обществения живот на Югоизточна и Източна Европа, като винаги стои не в периферията, а в центъра на политическите и културните събития. Съчиненията му отразяват с присъщите на средновековните християнски литератури средства, начини и форми, разбира се, различни страни и моменти от живота и на Балканите и изобщо в Европа и света. Понеже е писател в истинския смисъл на тази дума, неговото творчество има много голяма както документално-историческа,¹⁶ така и ху-

¹⁵ П. Русев. Проблемът за културата и за културните взаимодействия от гледна точка на кибернетиката, теорията на информацията и общата теория на комуникациите. — Год. ВИТИЗ „Кр. Сарафов“, т. XVI, 1974, 2, с. 13—54; Место и роль тырновской Евфимиевой школы в культурном общении на Балканах и в Восточной Европе в средние века. — В: Славянские культуры и Балканы. Т. 1. С., 1978, с. 348—361 и др.

¹⁶ Л. В. Горина. „Похвальное слово Евфимию Тырновскому“ Григория Цамблака как исторической источник. — В: Славянские культуры и Балканы. Т. 1. С., 1978, с. 340—347.

Фиг. 2. Гербът на Григорий Цамблак. Рисунка в Олендорфския кодекс от 1438—1450 г., съдържащ „Хроника на Констанцкия събор“ от Улрих Рихентал.

дожествена стойност.¹⁷ Цамблак е и историк-публицист, и писател-художник. Обаче за да се види и разкрие включеното в тях документално и художествено богатство, произведенията му трябва да се „разчетат“. В случая с още по-голяма точност може да се каже да се „декодират“, защото богатството им е наистина закодирано с непозната и трудна за читателите в наши дни идейна и образна християнска символика.

¹⁷ П. Русев. Документалност и художественост в средновековните писмени паметници. — В: Помощни исторически дисциплини. Т. 1. С., 1979, с. 157—173.

Повечето съчинения на Цамблак и досега са неразчетени и текстологично, и идейно-художествено. Фактически те все още са непознати дори на специалистите. За да се разчетат и използват, трябва да се изучат: 1) естетическите и художествено-творческите принципи на Цамблак и на писателите от Евтимиевата художествено-ораторска школа; 2) средствата, похватите и формите, с които тези писатели си служат, поетическите им фигури и образната им система, т. е. техният художествен език; 3) художествената структура като многостранна и многослойна организация на различните техни произведения.¹⁸ Тези въпроси са твърде много и достатъчно трудни и също така изискват съвременен комплексен подход.

Към Цамблаковата литературно-историческа проблематика се отнасят още различните въпроси за разпространението — преписите, преводите и изданията, — за влиянието, което писателят оказва в миналото и днес, за претворяването и значението в наши дни на произведенията му. Част от тези въпроси се свързват с други по-обща, отнасящи се към политическата, църковната и културната история на българи, сърби, румънци, украинци, белоруси, руси и др. Литературното наследство на Цамблак е от значение и за историята на идеите в Югоизточна и Източна Европа.

Комплекс от въпроси възникват и в сферата на изкуствознанието. В различните хроники за църковния събор в Констанц се намират илюстрации, отразяващи пратеничеството от Литовско-руското княжество начело с Григорий Цамблак.¹⁹ По Цамблакови произведения са създадени някои църковни стенописи,²⁰ пък и миниатюри. Цамблак е вдъхновител и на ред съвременни живописци, скулптори, графичи и др. От друга страна, той е автор и на химнографски произведения. Името му е свързано и с църковно-певческата практика през XIV—XVII в. и изобщо със славянската църковна музика.²¹ Пред историците — изкуствоведи и музиковеди — Цамблак поставя множество съществени въпроси.

Заплетени и почти непроучвани са проблемите за идейно-политическата и църковно-културната дейност на Цамблак. Ако е бил склонен към униатство, както твърдят противниците му, защо в произведенията си той полемизира с католицизма и защо тези произведения се преписват и разпространяват по цялата руска територия? Каква е Цамблаковата роля в политическия живот на Балканите и Европа през първата четвърт на XV в.? Какъв е идейно-политическият и народностният смисъл на страстната защита на православието в голяма част от църковните му проповеди? Какви подбуди и идеали се крият зад пламенната полемика срещу исляма? Този кръг въпроси, отнасящи се към историята на църковно-религиозния, но и идейно-политическия и културния живот на балкан-

¹⁸ Опит за такова „разчитане“ направих в статията *Словесното майсторство на писателите от Търновската Евтимиева школа*. — *Пламяк*, 1980, 7, с. 157—167.

¹⁹ Ю. Бегунов. *Гербът на Григорий Цамблак*. — *Език и литература*, 1973, 4, с. 66—71; И. Б. Греков. *Восточная Европа и упадок Золотой Орды (на рубеже XIV—XV вв.)*. М., 1975, с. 291—299, 307—309 и др.

²⁰ Sorin Ulea. *Originea și semnificația ideologică a picturii exterioare Moldovenesti*. — *Studii și cercetări de istoria artei*, 10, 1963, 1, p. 84—88; P. Comănescu. *Indreptar artistic al monumentelor din nordul Moldovei*. Suceava, 1961, p. 208—213, 287—295.

²¹ Е. Л. Тончева. *Църковната музика в Търновската школа и съхранението ѝ в Молдавската църковнопесенна практика през XVII в.* — В: *Търновска книжовна школа*, 2, с. 573—589.

ските и източноевропейските народи в края на XIV и първата четвърт на XV в., са също така многобройни и сложни, днес вече налагащи се.

Какви начини и форми на работа се изискват, за да се изследва Цамблак на равнището на съвременната наука?

Според мене начините, средствата и формите на работа в случая се определят от комплексния характер на Цамблаковата проблематика.

Комплексните проблеми днес най-често определят като интердисциплинарни, т. е. отнасящи се към различни научни дисциплини и изискващи сътрудничеството на учени от различни специалности и с различна подготовка. В миналото Цамблак е изследван от филолози и историци на църквата, днес от историци, литератори, лингвисти, изкуствоведи. При това във всяка от тези четири групи има учени с голям брой различни специализации. Същевременно както всяка комплексна обществено-историческа проблематика, така и Цамблаковата се нуждае от съответна значителна помощ от страна на цял ред помощни исторически, филологически и изкуствоведски дисциплини.²² Големи са и възможностите, които ни дава съвременната техническа въоръженост на изследванията: за филмиране и разчитане, за различни анализи, за отпечатване, за изчисления и пр.

Комплексните изследвания са опознаване на сложни и многостранни, вътрешно противоречиви, динамични структури и процеси. Комплексността на проучванията е синоним на навлизане в сложността на проучваните проблеми и явления. Ето защо тя изисква не само интердисциплинарност, но и последователна диалектико-материалистическа методология и съответни конкретнонаучни методи.²³ Комплексните изследвания са невъзможни без онова, което им дават цял ред нови „метанауки“, като кибернетиката и семиотиката, общата теория на комуникациите и общата теория на културното общуване, психологията и социологията на художественотворческата дейност и др. Комплексното проучване в същност е изследване на структурите (на системите — в техниката, и на общностите — в общественно-историческите науки) и на техните функции, на връзки и взаимодействия. Ето защо то е информативно-комуникативно и структурно-функционално. Комплексното изследване на Цамблак не може да бъде пълно и действително комплексно без прилагане на информативно-комуникативния и структурно-функционалния подход.

Нещата имат и друга страна — организационна. Научното творчество като всяко друго е индивидуално, лично. Творят отделни изследвачи. Обаче всеки научен работник, участващ в комплексните изследвания, работи заедно — в сътрудничество и във взаимодействие — с голям брой свои колеги, т. е. твори в колектив. Щом изследването на Цамблак е комплексна задача, нейното решаване изисква съответна организация: да се привлекат голям брой изследвачи с различни специалности и от различни страни, да се планира и финансира работата им, да се следи и направлява, да се правят известни нейните резултати и пр. Всичко това налага съществуването на един организиращ и направляващ научноизследователски център.

²² Някои теоретически проблеми на съвременната историческа наука. — В: Помощни исторически дисциплини. Т. 1. С., 1979, с. 10—21.

²³ Вж. П. Русев. Комплексният подход. . .

Проучването на Цамблак е задължение на учените от почти всички балкански и източноевропейски страни. Обаче най-задължени в случая са българските изследвачи. Това впрочем не е необходимо да се доказва. То произлиза от факта, че Цамблак е сръбски, румънски, украински, белоруски и руски писател, но преди всичко български. Задължението да се организират и ръководят комплексните изследвания за Цамблак е задължение на българските учени и на България.

В тази насока усилията на Великотърновския университет „Кирил и Методий“ и на Института за балканистика при БАН имат своя история.²⁴ Настоящият, трети международен симпозиум за Търновската книжовна школа, посветен на живота, дейността и творчеството на Григорий Цамблак, е съществен нов момент. Научната програма на симпозиума има ярко очертан комплексен характер. За резултатите от свои изследвания ще говорят историци, литератори, езиковеди, историци на изобразителните изкуства и на музиката. Участието на толкова голям брой учени, от които десет чужденци, само по себе си осигурява многостранни и интердисциплинарни международни изследвания. Особено радостно е, че в своята по-голяма част работата е подхваната от млади и перспективни научни работници.

Свързан с 1300-годишнината от създаването на българската държава, симпозиумът внася в науката за Цамблак значителни научноизследователски приноси и същевременно подпомага организацията на бъдещите изследвания. Можем да бъдем сигурни, че той ще предизвика нови научноизследователски разработки със съвременна международна значимост.

²⁴ Г. Д а н ч е в. Проблематиката на Търновската книжовна школа в научните изследвания на Великотърновския университет. — Проблеми на висшето образование, 1979, 6, с. 41—44.